

УДК 339.3 (477)
JEL classification L81, O11

Савченко О.Р.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
Рівненський державний гуманітарний університет

ПІДСИСТЕМА ОПТОВОГО РИНКУ І ФАКТОРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ

Savchenko O.P.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor
at the department of management,
Rivne State Humanitarian University

THE SUBSYSTEM OF THE WHOLESALE MARKET AND THE FACTOR ENVIRONMENT OF THE DOMESTIC MARKET

Постановка проблеми. У сучасних умовах ринкового функціонування торгівля визначається ключовим засобом формування та забезпечення споживчого ринку на всіх рівнях її впливу – від національного до локального (місцевого). Важливим є те, що сьогодні суб'єкти торгівлі, працюючи зі споживачем, першочергово орієнтуючись на його запити та потреби, тим самим визначають напрями діяльності та розвитку для виробничих організацій. Ефективність цих комунікацій сьогодні забезпечується сучасними методами маркетингового управління та комплексним і системним підходом до них.

Оптимізація результативності виробничо-комерційної діяльності учасників ринку має здійснюватись шляхом адаптації маркетингової політики до його умов через процес здійснення організаційно-управлінських заходів з використанням всіх інструментів маркетингу як цілісної системи, зокрема товарної, цінової, збутової та комунікаційної політик, на основі постійного відстеження характеристик ринку та з наступною корекцією їх господарської діяльності з метою досягнення найбільш повної реалізації економічних інтересів [5, с. 5–6]. За рахунок виваженої політики ідентифікації найбільш вагомих чинників та умов ринку національними товаровиробниками і торговими організаціями можна забезпечити собі ефективне функціонування сьогодні, та визначити передумови для подальшого розвитку на перспективу.

Окрім глибокої ідентифікації ринкових умов та факторів, важливим є розгляд ринку як комплексної системи з визначенням ролі, місця, функцій та зв'язків між її елементами. Особливої актуальності в розгляді цієї системи набуває дослідження підсистеми оптового ринку як важливої складової сфери товарного обігу держави, що відіграє ключову роль у забезпеченні її продовольчої безпеки, розвитку конкуренції, підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників та промислових підприємств, насиченості роздрібного ринку, зменшенні рівня тінізації економіки тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питанням теоретичного та прикладного характеру щодо вивчення сфери функціонування внутрішньої торгівлі присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Безпосередньо проблемам дослідження сучасних тенденцій функціонування та розширення товарно-структурного устрою внутрішнього ринку, ключових його чинників, стрижневих проблем розвитку, а також дієвих рішень щодо посилення ролі внутрішнього ринку у забезпеченні зростання національної економіки присвячені праці В. Алопія, І. Височиної, Н. Голошубової, С. Давиденко, Я. Жаліло, О. Іващенко, Ю. Кіндзерського, В. Лагутіна, А. Мазаракі [1; 2-6] та інших. Вчені, досліджуючи та характеризуючи внутрішній ринок та його устрій, проводять глибоку оцінку його основних показників, визначають його потенційні фактори та проблеми, акцентують увагу на особливостях галузевої підтримки держави, стратегічних пріоритетах її політики щодо відновлення суспільно-політичної та економічної стабільності в державі.

На основі проведених досліджень функціонування реального сектору економіки України та її економічної безпеки, що висвітлені у працях О. Мазура, І. Пирожкова, О. Пустовойта, О. Собкевича, В. Торопкова, В. Точиліна, М. Якубовського [7-10] та інших, обґрунтовано пріоритети його розвитку в умовах зміни вектора економічної політики держави, шляхи формування інноваційного розвитку промисловості, що є важливою передумовою для забезпечення системи внутрішнього ринку, його структури, товарно-ресурсної забезпеченості, принципів та напрямків роботи, можливостей розширення і ефективності зокрема.

Напрацьовані дослідження та доробки все ще недостатньою мірою відображають теоретичні та методичні підходи щодо вивчення торгівельної системи в розрізі її ключових елементів та факторів, що впливають на їх розвиток та ефективність.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні окремих тенденцій та проблем розвитку сфери внутрішньої торгівлі, а також розгляді підсистеми оптового ринку з визначенням її основних елементів: входу та виходу системи, функцій менеджменту та маркетингу, чинників впливу, суб'єктів та об'єктів, що в цілому є важливим утворенням соціально-економічної системи товарообігу держави.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких **завдань**:

- провести аналіз стану внутрішньої торгівлі з метою визначення її основних проблем та вузьких місць;
- ідентифікувати потенційні чинники, що визначають умови її функціонування та розвитку, розробивши факторну модель ринку;
- поглибити теоретико-методичні засади функціонування підсистеми оптового ринку як важливої складової торговельної системи держави з розробкою окремих рекомендацій щодо покращення її функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективно вибудована система внутрішньої торгівлі (СВТ) – це система, у якій на кожному рівні національної економіки (національному, галузевому, регіональному та локальному) взаємодіють суб'єкти системи з метою задоволення їх потреб, а саме: *виробника* у плані реалізації продукції в найкоротший термін у заданих обсягах, *торговця* – у збуті і доходах від торгівлі, а *споживача* – задоволені товарами, що відповідають його вимогам як за якістю, асортиментом, привабливістю та функціональністю, так і за ціною. Однак результат кожного суб'єкта передусім визначається умовами і станом внутрішнього ринку та торгівлі, активні темпи розвитку якої сьогодні супроводжуються суттєвими структурними трансформаціями та протиріччями. На рис. 1 подана модель, яка відображає причино-наслідкові зв'язки між факторами, вузькими місцями розвитку внутрішнього ринку та її якісними і кількісними перетвореннями станом на 2015-2016 роки.

Найбільш потенційними чинниками ринку сьогодні є політична та економічна нестабільність держави, недосконалість законодавства, тінізація економіки, корумпованість дозвільних та контролюючих установ і організацій, нерозвиненість організаторів ринку, слабкість маркетингового та інформаційного забезпечення, експансія імпорту, скорочення виробництва, диспропорції на споживчому ринку, падіння купівельної спроможності тощо.

Проведений аналіз у розрізі поданої моделі (рис. 1) дав змогу відобразити причино-наслідковий зв'язок між основними чинниками, показниками та умовами ринкового середовища, загального розвитку держави, її політики та напрямів діяльності і рівнем ефективності розвитку внутрішнього ринку загалом. Як приклад можна навести такі причини та наслідки: недостатня підтримка українських товаровиробників на внутрішньому ринку з боку держави → згорання пропозиції товарів вітчизняного виробництва → збільшення імпортової компоненти в задоволенні внутрішнього попиту → зростання негативного сальдо зовнішньої торгівлі промисловими товарами → потенційні загрози національній безпеці України тощо.

Варто також додати, що поряд з уже визначеними факторами слід відзначити вагомість такої складової ринку, як оптова торгівля, яка поряд з іншими учасниками товарного ринку бере активну участь у формуванні системи господарських зв'язків, організації і проведенні різноманітних комерційних операцій та оборудок.

Дослідження показують, що сучасна вітчизняна оптова ланка не здатна ефективно виконувати роль організатора системи товароруку споживчих товарів в основному через відсутність державної підтримки та розуміння необхідності подальшого її розвитку. Значно знизилася роль оптової ланки торгівлі як суб'єкта ринку, що призвело до порушення зв'язків між виробниками та покупцями. Натомість метою структурної політики розвитку оптової торгівлі та її суб'єктів є забезпечення ринкової різноманітності структур, які здійснюють посередницьку діяльність з тим, щоб сприяти раціоналізації та оптимізації процесів товаропостачання, стимулювати вітчизняних виробників як повноцінних, високопрофесійних партнерів на міжнародному ринку.

Досліджено, що для ефективного та безперебійного забезпечення населення засобами виробництва, сільськогосподарської продукції та товарами народного споживання повинен ефективно працювати увесь ланцюг «виробництво – (оптовий ринок – роздрібний ринок) збут». Варто зазначити, що поданий ланцюг не відображає повної картини товарообігу, тому актуальним питанням постає дослідження підсистеми оптового ринку як важливого елемента соціально-економічної системи товарообігу в державі з неповним визначенням її ключових елементів (рис. 2).

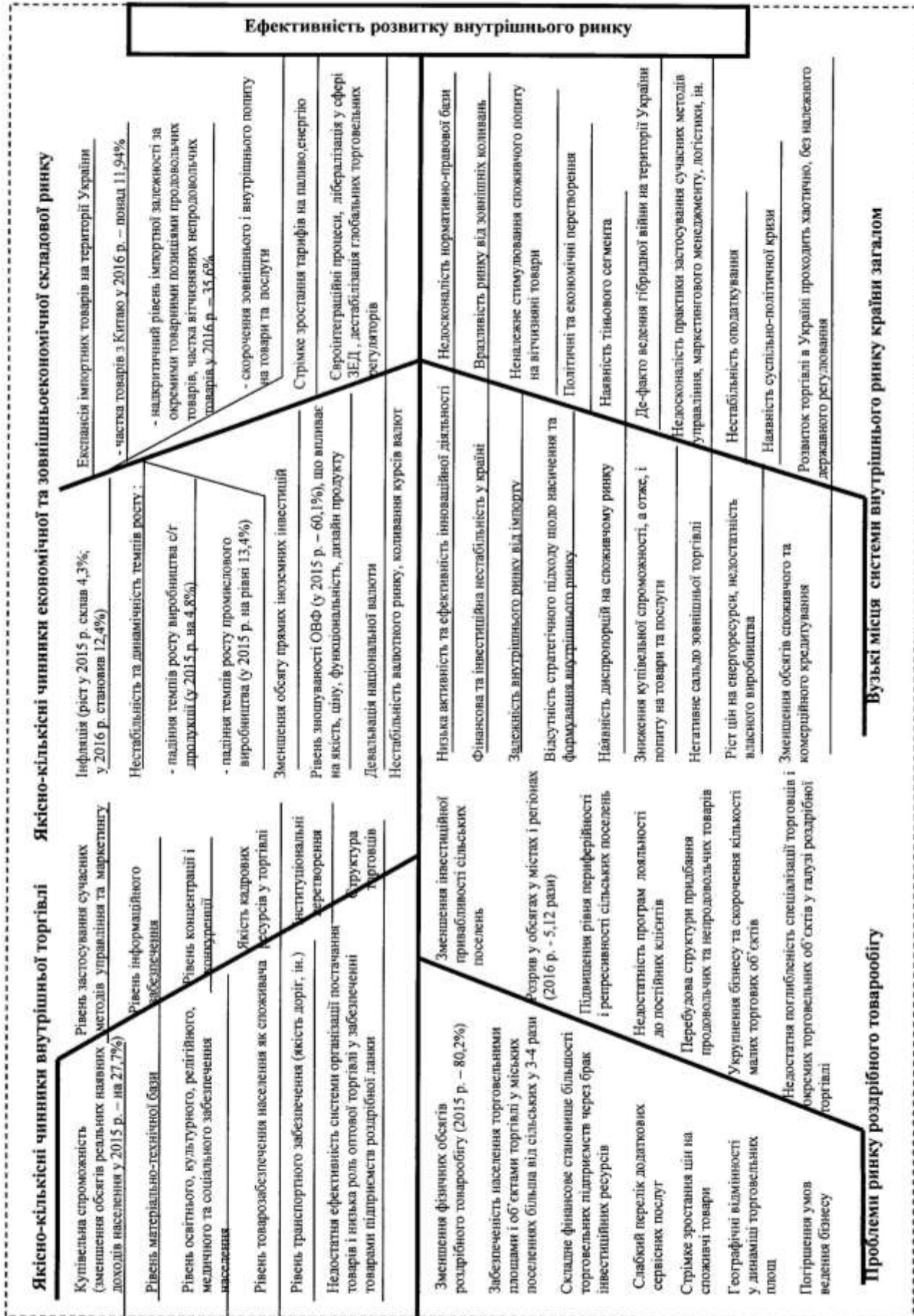

Рис. 1. Причино-наслідкова модель ринку

Джерело: авторська розробка

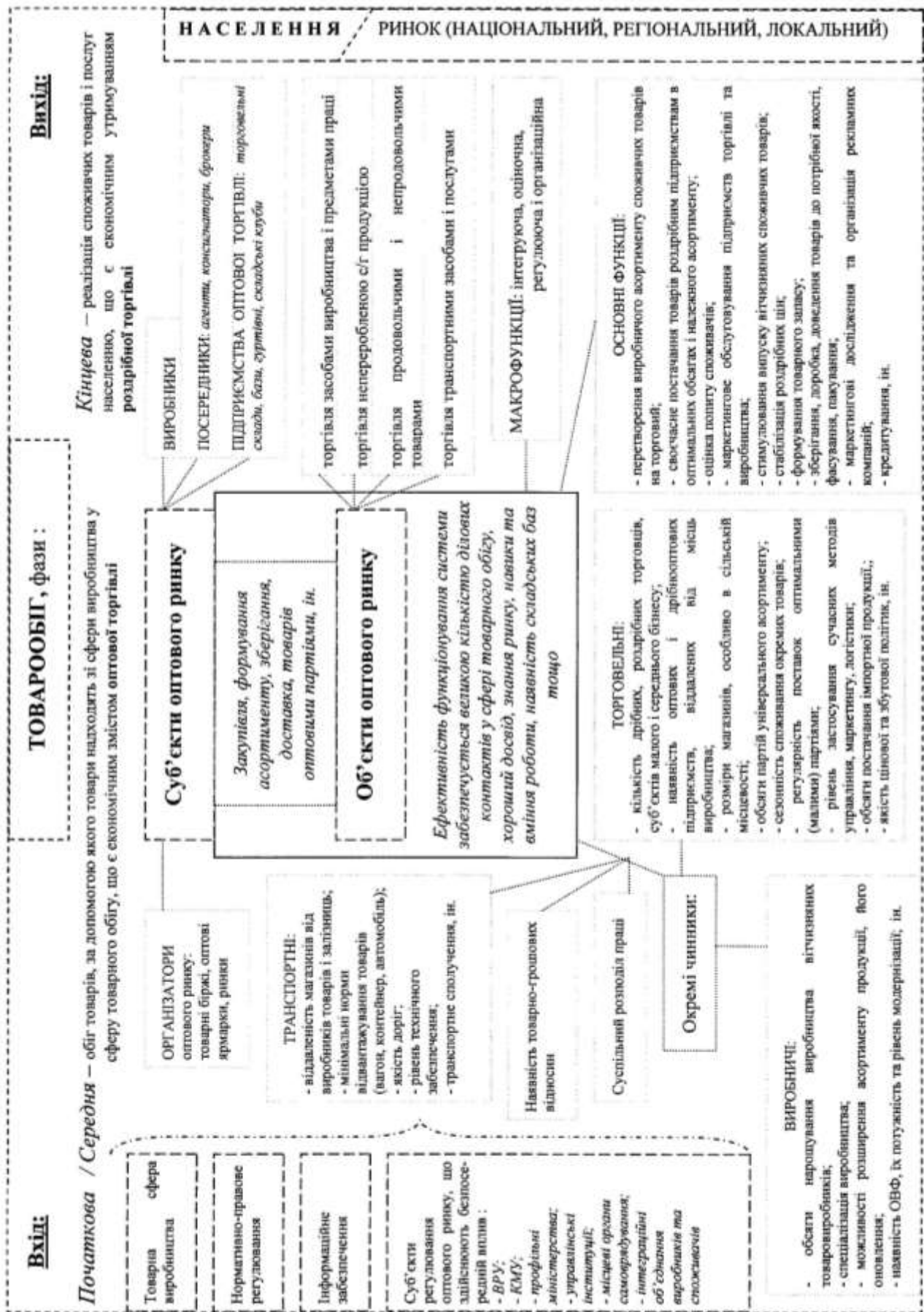

Рис. 2. Підсистема оптового ринку у сфері товарного обігу держави

Джерело: авторська розробка

Ефективність функціонування визначеної підсистеми оптової торгівлі в державній торговельній системі загалом визначається:

- по-перше, рівнем якості державного регулювання всіх процесів оптового ринку, саме законодавча діяльність держави є однією з форм реалізації її інституційного впливу на функціонування ринку;

- по-друге, внутрішнім потенціалом суб'єктів ринку, їх чисельності та ефективності функціонування (організатори, торговці, споживачі);

- по-третє, факторним середовищем (рис. 1), що визначає умови, принципи та можливості роботи і споживання для попередніх, якість взаємодії з іншими процесами та системами держави загалом.

Висновки з проведеного дослідження. Торговельна діяльність є сполучною ланкою між товарною сферою виробництва та споживачем з питання якісного, своєчасного, повного та доступного товарного забезпечення.

Важливою передумовою ефективного функціонування ринкових суб'єктів у сучасних умовах є виважена політика їх діяльності, що має базуватися на застосуванні сучасних інструментів менеджменту та маркетингу з питань дослідження потенційних чинників господарського середовища, їх ідентифікації, оцінки та управління ними; побудові чітких та оптимальних планів на перспективу; досягненні компромісу між дотриманням нормативно-правових вимог держави щодо принципів торгівлі, забезпеченні прав споживача та вимог до продукції, а з іншого боку – забезпеченні власних економічних інтересів та інтересів держави загалом.

Для ефективності вітчизняної торгівлі нині необхідні зусилля всіх учасників та організаторів товарообігу – як виробників та торговців, так і самої держави. Останній відводиться найбільша роль організуючих та регулюючих функцій у цьому процесі, а тому необхідними її пріоритетами та заходами економічної політики щодо розвитку ринкового сектору економіки України в найближчі часи мають стати:

- формування нової моделі внутрішнього споживання, яка б поєднувала інтереси споживачів із перспективами розвитку вітчизняного виробництва;

- сприяння розвитку вітчизняного виробництва, проведення імпортозаміщення;

- удосконалення роботи контролюючих та дозвоільних органів;

- впровадження провідних практик і систем управління безпечністю харчових продуктів;

- удосконалення митної політики з питань захисту економічних інтересів держави, у т.ч. посилення моніторингу імпорту товарів в Україну на прозорих і чесних засадах;

- впровадження організаційно-економічних стимулів техніко-технологічного переоснащення суб'єктів господарювання АПК;

- посилення соціально-економічних та психологічних стимулів трансформації господарств населення у фермерські господарства, інше. [8, с. 35-36].

Крім того, довгостроковими цільовими орієнтирами розвитку сфери оптової торгівлі в Україні повинні стати: створення розвинутої структури каналів переміщення товарів; підтримка необхідної інтенсивності товаропотоків; формування резервних джерел фінансового забезпечення процесу руху товарів.

У розробленні конкретних адресних заходів щодо підвищення ефективності торгової системи з застосуванням сучасних методів менеджменту та маркетингу полягатимуть перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Література

1. Височин І. В. Роздрібний товарооборот підприємств як індикатор соціально-економічного розвитку. *Економіка України*. 2013. № 7 (620). С. 34–43.

2. Давиденко С. В. Вплив розширення внутрішнього ринку на економічне зростання України. *Стратегічні пріоритети*. 2006. № 1. С. 93–101.

3. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 02.03.2018).

4. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський та ін.; за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2014. 132 с.

5. Іващенко О. В. Управління маркетингом сільськогосподарських підприємств на ринку товарного зерна: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.00.04. Харків, 2011. 20 с.

6. Мазаракі А., Лагутін В. Ринок споживчих товарів в Україні: посткризові тенденції. *Економіка України*. 2011. № 9. С. 17–26.

7. Пирожков С. І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / За ред. академіка НАН України С. І. Пирожкова. Київ: НІПМБ, 2003. 42 с.

8. Реальний сектор економіки України: пріоритети розвитку в умовах зміни вектора економічної політики: аналіт. доп. / О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, К. М. Михайличенко, В. М. Русан, Є. В. Белашов та ін. Київ: НІСД, 2017. 40 с.

9. Ринки реального сектору економіки України: структурно-інституціональний аналіз / В. О. Точилін, Т. О. Осташко, О. В. Пустовойт та ін. / за ред. В. О. Точиліна. Київ: НАН України, Ін-т екон. та прогнозів., 2009. 640 с.

10. Якубовський М. М. Внутрішній ринок як дзеркало проблем української промисловості. *Економіка України*. 2012. № 8. С. 4–15.

References

1. Vysochyn, I.V. (2013), "Retail commodity turnover of enterprises as an indicator of Ukraine's socio-economic development", *Ekonomika Ukrainy*, no. 7 (620), pp. 34–43.

2. Davydenko, S.V. (2006), "Influence of expansion of the internal market on the economic growth of Ukraine", *Stratehichni priorityty*, no. 1, pp. 93–101.

3. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (access date March 02, 2018).

4. Zhalilo, Ya.A., Kononenko, K.A., Yablonskyi, V.M. et al. (2014), *Systemna kryza v Ukraini: peredumovy, ryzyky, shliakhy podolannya: analit. dop.* [System crisis in Ukraine: preconditions, risks and ways to overcome: the analytical report], NISD, Kyiv, Ukraine, 132 p.

5. Ivashchenko, O.V. (2011), "Management of marketing of agricultural enterprises in the market of commodity grain", Thesis abstract for Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, Kharkiv, Ukraine, 20 p.

6. Mazaraki, A. and Lahutin, V. (2011), "Consumer goods market in Ukraine: post-crisis trends.", *Ekonomika Ukrainy*, no. 9, pp. 17–26.

7. Pyrozhkov, S.I. (2003), *Metodychni rekomendatsii shchodo otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Methodical recommendations for assessing the level of economic security of Ukraine], NIPMB, Kyiv, Ukraine, 42 p.

8. Sobkevych, O.V., Shevchenko, A.V., Mykhailychenko, K.M., Rusan, V.M., Bielashov, Ye.V. et al. (2017), *Realnyi sektor ekonomiky Ukrainy: priorityty rozvytku v umovakh zminy vektora ekonomichnoi polityky: analit. dop.* [The real sector of the economy of Ukraine: priorities of development in the conditions of changing the vector of economic policy: the analytical report], NISD, Kyiv, Ukraine, 40 p.

9. Tochylin, V.O., Ostashko, T.O., Pustovoit, O.V. et al. (2009), *Rynky realnoho sektoru ekonomiky Ukrainy: strukturno-instytutsionalnyi analiz* [Markets of the real sector of the economy of Ukraine: structural and institutional analysis], NAN Ukrainy, Ін-т екон. та прогнозів., Kyiv, Ukraine, 640 p.

10. Yakubovskiy, M.M. (2012), "The domestic market as a mirror of Ukrainian industry problems", *Ekonomika Ukrainy*, no. 8, pp. 4–15.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2018 р.

Рецензент: д.е.н., професор Національного університету
«Львівська політехніка» Є.В. Крикавський